

УДК 372.881.1

У. Б. Балабанаў

выкладчык кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін
Магілёўскага інстытута МУС (Беларусь)

АСАБЛІВАСЦІ ПРАВЯДЗЕННЯ ПРАКТЫЧНЫХ ЗАНЯТКАЎ І АРГАНІЗАЦЫІ САМАСТОЙНАЙ ПРАЦЫ Ў ДЫСТАНЦЫЙНАЙ ФОРМЕ ПРЫ ПРАФЕСІЙНА АРЫЕНТАВАНЫМ НАВУЧАННІ ЗАМЕЖНАЙ МОВЕ ВА ЎСТАНОВАХ ВЫШЭЙШАЙ АДУКАЦЫІ

Выкарыстанне камп'ютарных тэхналогій у вышэйшых навучальных установах прыводзіць да перагляду метадык і стварэння электронных сродкаў навучання. Інтэрактыўныя мультымедычныя падручнікі спрыяюць павышэнню матывацыі студэнтаў і вельмі станоўча ўплываюць на якасць прафесійна арыентаванага навучання замежнай мове, а таксама дазваляюць арганізаваць працу ў дыстанцыйным фармаце, у тым ліку ва ўмовах неспрыяльнага ўплыву знешніх аб'ектыўных фактараў, якія абмяжоўваюць магчымасць правядзення паўнаважных аўдыторных практычных заняткаў з-за неабходнасці захавання санітарных патрабаванняў сацыяльнага дыстанцыравання.

V. B. Balabanov

Features of conducting practical classes and organizing independent work in a remote form in a vocationally oriented foreign language teaching in higher education institutions

The article is devoted to the problematic issues of effective organization of independent work of students in vocationally oriented learning of foreign languages, including the adverse effects of external objective factors that limit the possibility of full classroom practice because of the need to comply with the sanitary requirements of social distance. Studying foreign languages requires a lot of effort and time, and the number of classroom lessons provided in the curriculum is extremely insufficient for effective learning of a foreign language even as a general education discipline. The effectiveness of learning activities depends to a large extent on students' motivation, streamlined organization of their independent work and the effectiveness of control strategies. Only clear goals and objectives of independent work in combination with the use of a high-quality basic educational publication (mainly in electronic form) can become the key to successful improvement of the methodology of teaching a foreign language, including in the case of a forced temporary distance learning.

Часовы пераход на дыстанцыйную форму навучання можа мець месца па шэрагу аб'ектыўных абставін, якія перашкаджаюць якаснаму правядзенню паўнаважных аўдыторных заняткаў, у сувязі з рызыкай хуткага распаўсюджвання інфекцыйных рэспіраторных захворванняў. У 2019 годзе насельніцтва

Зямлі сутыкнулася са з'яўленнем і распаўсюджваннем новага віруса, які атрымаў назву COVID-19 і аказаў уплыў на паўсядзённае жыццё чалавека. Рэкамендацыі інфекцыяністаў аб надзвычайнай важнасці захавання сацыяльнага дыстанцыравання і максімальнага скарачэння кантактаў паміж людзьмі спрыялі распрацоўцы новых падыходаў у арганізацыі навучальнага працэсу ва ўстановах адукацыі.

Методыка прафесійна арыентаванага навучання замежным мовам ва ўстановах вышэйшай адукацыі пастаянна перажывае эвалюцыйныя змены ў сілу сучасных рэалій развіцця інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій, а таксама іншых аб'ектыўных абставін, здольных кароткачасова або доўгатэрмінова аказваць уплыў на ход навучальнага працэсу. Адной з такіх абставін стала пандэмія COVID-19.

У сувязі з нестандартнасцю эпідэміялагічнай абстаноўкі, асабліва на пачатковым этапе, многія ўстановы вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь прымалі рашэнне аб часовым пераводзе студэнтаў на дыстанцыйную форму навучання. Пры гэтым адсутнасць адзінай стратэгіі і адзінай тэхналогіі арганізацыі дыстанцыйнага навучання выклікала мноства цяжкасцей.

Практыка паказвае, што для забеспячэння здавальняючага ўзроўню эфектыўнасці правядзення практычных заняткаў па замежнай мове найбольш эфектыўнай мерай уяўляецца камбінаванне некалькіх тэхналогій і платформаў для дыстанцыйнага навучання адначасова. Так, напрыклад, адукацыйнае асяроддзе Moodle можа цалкам прадуктыўна выкарыстоўвацца ў якасці крыніцы вучэбнай мультымедычнай літаратуры з традыцыйнымі (статычнымі) або інтэрактыўнымі (з аўтаматычнай праверкай выніку) заданнямі. Але для гэтага навучальная ўстанова павінна забяспечыць тэхнічную магчымасць адначасовага доступу да свайго сервера вялікай колькасці актыўных аўтарызаваных карыстальнікаў. Для зніжэння нагрузкі на сервер навучальнай установы можна скарыстацца іншымі бясплатнымі рэсурсамі сеткавага тэсціравання (напрыклад, Google Forms), якія дазваляюць арганізаваць выкананне тэставых заданняў адначасова велізарнай колькасці карыстальнікаў без шкоды для якасці інтэрнэт-злучэння з серверам. У такім выпадку выкладчыкам неабходна загадзя паклапаціцца аб распрацоўцы комплексу тэставых заданняў, якія могуць выкарыстоўвацца пры раптоўным вымушаным пераходзе на дыстанцыйную форму навучання альбо ў якасці дадатковых заданняў пры правядзенні традыцыйных практычных заняткаў. Дарэчы, на базе такіх рэсурсаў вельмі зручна размяшчаць інтэрактыўныя заданні для кантролю разумення замежнай мовы на слых. Трэцім абавязковым элементам для якаснага правядзення практычных заняткаў па замежнай мове ў дыстанцыйнай форме павінен стаць адзін з сэрвісаў для правядзення відэаканферэнцый. Тут складана даць канструктыўныя рэкамендацыі, таму што многае

залежыць ад канкрэтных удзельнікаў навучальнага працэсу (выкладчыкаў і студэнтаў). У цяперашні час на рынку праграмага забеспячэння для правядзення групавых гутарак у відэафармаце маецца досыць вялікі выбар. Некаторыя навучальныя ўстановы прымаюць рашэнне аб цэнтралізаваным набыцці прапрыетарнага спецыялізаванага праграмага забеспячэння (напрыклад, Zoom, TrueConf і інш.). У выпадку аб'ектыўнай адсутнасці магчымасці закупкі спецыялізаванага праграмага забеспячэння для відэаканферэнцый можна скарыстацца іх бясплатнай версіяй, якая можа мець абмежаванні, напрыклад, па колькасці адначасовых карыстальнікаў, працягласці відэаканферэнцыі і г. д. Акрамя таго, звыклыя месэнджары з магчымасцю відэасувязі дазваляюць здзяйсняць групавыя званкі (напрыклад, Viber — да 30 удзельнікаў, Skype — да 50 удзельнікаў і інш.). Выбар у такім выпадку абумоўліваецца асабістымі перавагамі ўдзельнікаў і якасцю відэасувязі. Заўсёды ёсць магчымасць быць даступным адначасова ў некалькіх праграмах для хуткага пераходу паміж імі ў выпадку ўзнікнення праблем з сувяззю, выкліканых аб'ектыўнымі фактарамі загружанасці сервера і інш. Большасць падобных праграм з'яўляюцца кросплатформеннымі, гэта значыць, што яны могуць выкарыстоўвацца на прыладах з рознымі аперацыйнымі сістэмамі, розных форм-фактараў (ад мабільнага тэлефона да офіснага камп'ютара), што падкрэслівае іх універсальнасць.

Самастойная праца навучэнцаў ва ўсе часы выконвала практычна ключавую ролю пры падрыхтоўцы кваліфікаваных спецыялістаў. Вядома, што немагчыма асвоіць усе тэарэтычныя і практычныя тонкасці вучэбнай дысцыпліны выключна падчас аўдыторных заняткаў. Ва ўмовах пастаяннага павелічэння аб'ёму вучэбнага матэрыялу пры планамерным скарачэнні акадэмічных гадзін, якія адводзяцца на вывучэнне дысцыпліны, вымушана актывізуецца ўдасканаленне метадык арганізацыі самастойнай працы навучэнцаў з мэтай забеспячэння якаснага засваення дысцыпліны.

Прафесійна арыентаванае навучанне замежнай мове ўяўляе сабой агульнаадукацыйны працэс па дадзенай дысцыпліне з відавочным акцэнтам на спецыялізаванай лексіцы ў рамках падрыхтоўкі вузкапрофільных спецыялістаў. Асноўная мэта пры прафесійна арыентаваным навучанні замежнай мове заключаецца ў фарміраванні і развіцці ў навучэнцаў навыкаў працы з іншамоўным матэрыялам у вуснай і пісьмовай форме ў межах іх будучай прафесійнай дзейнасці для забеспячэння магчымасці далейшага самаўдасканалення за кошт пошуку інфармацыі ў замежных крыніцах і абмену вопытам з замежнымі калегамі. Такім чынам, становіцца відавочнай актуальнасць праблемы ўдасканалення метадыкі арганізацыі самастойнай працы навучэнцаў пры вывучэнні замежных моў з мэтай мінімізацыі негатыўнага ўплыву знешніх сацыяльна-эканамічных фактараў і аб'ектыўных працэсаў аптымізацыі навучальных

праграм, які суправаджаюцца, як правіла, зніжэннем колькасці аўдыторных заняткаў пры адначасовым павелічэнні патрэбных для засваення аб'ёмаў іншамойнай інфармацыі.

Самастойная падрыхтоўка навучэнцаў па дысцыпліне паступова трансфармуецца з банальнага выканання дамашняга задання ў самастойную актыўную пазнавальную дзейнасць па загадзя распрацаваным алгарытме, якая спалучае ў сабе пошук, апрацоўку, засваенне інфармацыі і прымяненне атрыманых ведаў на практыцы. У такіх умовах функцыя выкладчыка замежнай мовы ў сістэме вышэйшай адукацыі непазбежна перажывае метамарфозы, ператвараючыся з аўтарытарнай крыніцы вучэбна-метадычнай інфармацыі ў аўтарытэтнага кансультанта, які распрацоўвае алгарытмы і стратэгіі навучання, накіроўвае навучэнцаў па аптымальным шляху самападрыхтоўкі і кантралюе вынікі іх вучэбнай дзейнасці.

Практычна ўсе існуючыя методыкі навучання замежным мовам, акрамя вывучэння правілаў і пісьмовага выканання заданняў, маюць на ўвазе неабходнасць практыкі ўспрымання замежнай мовы на слых (аўдзіраванне) і маўлення. І калі з аўдзіраваннем праблему можна эфектыўна вырашыць шляхам размяшчэння на сеткавым навучальным рэсурсе спецыяльна падобраных аўдыявідэафрагментаў (або гіперспасылак на іх), якія суправаджаюцца дыдактычнымі распрацоўкамі для кантролю разумення, то з забеспячэннем практыкі маўлення не ўсё так проста. Па-першае, для гэтага спатрэбіцца досыць хуткасны доступ у сетку для ўсіх удзельнікаў практычнага занятку. Па-другое, адначасовы доступ усіх удзельнікаў да камунікацыйнага сервера ўстанова адукацыі істотна запавольвае яго працу, аж да поўнай немагчымасці ўстаноўкі злучэння. Па-трэцяе, кожны ўдзельнік практычных заняткаў павінен мець сучасную электронную прыладу, якая адказвае ўніфікаваным для дадзенай адукацыйнай платформы тэхнічным патрабаванням. Калі якая-небудзь з умоў не выконваецца або выконваецца ў недастатковай меры, працэс дыстанцыйнага правядзення паўнаважнага практычнага занятку па замежнай мове можа быць сарваны і/або замешчаны ўмоўна кантраляванай самастойнай працай навучэнцаў.

Для арганізацыі самастойнай падрыхтоўкі навучэнцаў і забеспячэння яе высокай эфектыўнасці навучальныя выданні рэкамендуецца ствараць у электроннай форме. Электронныя навучальныя выданні маюць шэраг бяспрэчных пераваг перад традыцыйнымі друкаванымі. Да такіх адносяцца зручнасць тыражавання, інтэрактыўнасць, мультымедычнасць і інш. Важна разумець, што электроннае навучальнае выданне не павінна быць электронным аналагам друкаванага падручніка. Паўнаважнае электроннае навучальнае выданне па замежнай мове павінна ўключаць увесь прадугледжаны вучэбнай праграмай матэрыял, прадстаўлены як у выглядзе тэкстаў і традыцыйных заданняў, так і

ў мультимедыйным выглядзе, а таксама ў форме інтэрактыўных практыкаванняў з аўтаматычнай праверкай выніку выканання і тэстаў з магчымасцю дыстанцыйнага выканання і захавання вынікаў на серверы. Аб'ём навучальнага матэрыялу павінен быць поўным для таго, каб забяспечыць камфортную і эфектыўную працу навучэнцаў з розным узроўнем валодання моўным матэрыялам. Матэрыял павінен размяшчацца ў паслядоўнасці, прадугледжанай вучэбнай праграмай, але пры гэтым мэтазгодныя гіперспасылкі для хуткага доступу да параграфа, раздзела або тэмы. Электроннае навучальнае выданне павінна мець інтуітыўна зразумелы інтэрфейс, не перагружаны празмерна яркімі элементамі, якія адцягваюць увагу ад асноўнага навучальнага матэрыялу. Алгарытм працы з такім падручнікам не павінен прадстаўляць цяжкасцей для навучэнцаў.

У аснове алгарытму арганізацыі самастойнай работы вучняў павінна ляжаць асноўнае вучэбнае выданне, але іх пазнавальная дзейнасць не можа абмяжоўвацца толькі адной крыніцай. Выкладчык вызначае вектар самастойнай падрыхтоўкі індывідуальна кожнага навучэнца, зыходзячы з яго актуальнага ўзроўню валодання праграмным матэрыялам. На пачатковым этапе важна сфарміраваць трывалыя навыкі працы навучэнцаў з электронным навучальным выданнем, тады ў выпадку ўзнікнення аб'ектыўнай неабходнасці пераходу на дыстанцыйную форму навучання кожны навучэнец будзе дакладна разумець свае задачы і выконваць іх у адпаведнасці з патрабаваннямі. У справе эфектыўнай арганізацыі самастойнай працы навучэнцаў вялікую ролю адыгрывае і забеспячэнне рэгулярнай кансультацыйнай падтрымкі з боку выкладчыка, якая можа праходзіць як у вочнай форме, так і дыстанцыйна з выкарыстаннем сучасных камунікацыйных платформаў.

Існуе мноства метадык кантролю вынікаў самастойнай работы навучэнцаў. Выкладчык вызначае стратэгіі кантролю і крытэрыі ацэнкі выніковасці самастойнай работы навучэнцаў, прадугледзеўшы сістэму заахвочванняў і «штрафаў», з мэтай фарміравання ўстойлівай матывацыі і яе падтрымання на належным узроўні. У выпадку немагчымасці арганізацыі кантролю ў вочнай форме існуе варыянт дыстанцыйнай справаздачнасці аб праведзенай працы. Пры дыстанцыйнай форме навучання з выкарыстаннем сучасных інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій выніковасць самастойнай работы навучэнцаў можа выклікаць у выкладчыка аб'ектыўныя сумненні з-за адсутнасці тэхнічнай магчымасці выключыць выкарыстанне дапаможных шпаргалак у працэсе адказу.

Як ужо згадвалася вышэй, пры правядзенні практычных заняткаў у дыстанцыйнай форме мае сэнс не абмяжоўвацца магчымасцямі адной адукацыйнай платформы, а камбінаваць некалькі сеткавых рэсурсаў, якія дазваляюць адначасова арганізаваць калектыўную відэасувязь і выконваць размешчаныя

Ў сетцы практыкаванні і тэставыя заданні з захаваннем выніку, да якога ёсць імгненны доступ у выкладчыка. Падобная стратэгія правядзення практычных заняткаў па замежнай мове дазваляе максімальна знізіць рызыкі ўзнікнення тэхнічных збояў, якія прыводзяць да поўнай немагчымасці далейшага ходу заняткаў, таму што адначасова задзейнічаюцца некалькі не звязаных паміж сабой сэрвісаў. Адзінай сур'ёзнай перашкодай можа стаць толькі поўная адсутнасць інтэрнэт-злучэння ў канкрэтных карыстальнікаў, выкліканая альбо аб'ектыўнай перагрузкай сеткі / недастаткова моцным бесправадным сігналам, альбо суб'ектыўнымі фактарамі, звязанымі з несвоечасовай аплатай паслугі доступу да сеткі і г. д. І, зразумела, найбольш важнымі элементамі ў забеспячэнні эфектыўнасці правядзення практычных заняткаў у дыстанцыйнай форме з'яўляюцца матывацыя навучэнцаў і дастатковая тэхнічная падрыхтаванасць выкладчыка. Прафесійна арыентаванае вивучэнне замежнай мовы патрабуе ад навучэнцаў паралельнага прымянення ведаў са сферы сваёй будучай прафесійнай дзейнасці. У сувязі з гэтым выніковасць вучэбнай дзейнасці ў вялікай ступені залежыць ад матывацыі навучэнцаў, прадуманасці арганізацыі іх самастойнай працы і эфектыўнасці стратэгіі кантрольных мерапрыемстваў. Толькі выразная пастаноўка мэт і задач самастойнай працы ў спалучэнні з выкарыстаннем якаснага асноўнага (базавага) навучальнага выдання (пераважна ў электроннай форме) можа стаць галоўным элементам паспяховага ўдасканалення метадыкі прафесійна арыентаванага выкладання замежнай мовы.